

**IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
MINISZTER**

Dr. Paczolay Péter úr,
az Alkotmánybíróság elnöke
Dr. Bitskey Botond úr,
az Alkotmánybíróság főtitkára
részére

Hivatkozási szám: III/01522/2014,
III/01591/2014 és III/01592/2014

Alkotmánybíróság

Budapest

Tárgy: észrevételek a Magyar Bankszövetség által a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény elleni bírói kezdeményezések tárgyában folyó eljárással kapcsolatos összefoglalója kapcsán

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Főtitkár Úr!

A Magyar Bankszövetség 2014. szeptember 22-én beadvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz, melyben kifejtette álláspontját a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Törvény) elleni bírói kezdeményezések tárgyában folyó eljárással kapcsolatban. A Magyar Bankszövetség jogi munkacsoportja által összeállított beadvány a Törvény, valamint több helyen az annak alapjául szolgáló 2/2014. PJE jogegységi határozat alaptörvény-ellenességét állítja.

A beadványban foglalt, súlyos szakmai hiányosságokat, tudatos csúsztatásokat és félrevezetéseket is tartalmazó állításokkal kapcsolatos jogi véleményemről a mellékletben foglaltak szerint tájékoztatom az Alkotmánybíróságot.

Budapest, 2014. október 2.

Tisztelettel:

Dr. Trócsányi László

Észrevételek

a Magyar Bankszövetség alkotmánybírósági beadványával kapcsolatban

A Magyar Bankszövetség 2014. szeptember 22-én beadvánnyal (a továbbiakban: beadvány) fordult az Alkotmánybírósághoz, melyben kifejtette álláspontját a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Törvény) elleni bírói kezdeményezések tárgyában folyó eljárással kapcsolatban. A beadvány a Törvény, valamint több helyen az annak alapjául szolgáló 2/2014. PJE jogegységi határozat alaptörvény-ellenességét állítja.

Tekintettel arra, hogy a beadvány súlyos szakmai hiányosságokat, tudatos csúsztatásokat és félrevezetéseket tartalmaz, szükségesnek tartottam, hogy az abban foglaltakra – nem megismételve korábbi, az Alkotmánybíróságnak a tárgykörben megküldött jogi véleményeimben már részletesebben is kifejtett érveimet – részletesebben is reagáljak.

1. A visszaható hatály kérdése

1.1. A jogszabályba ütközés és a tisztességtelenség kapcsolata

A beadvány szerint a Törvény visszaható hatályú jogalkotást valósít meg és szerzett jogokat sért, mivel a korábban egyértelműen fennálló jogi helyzetet visszamenőleges hatállyal változtatja meg. A beadvány szerint a Törvény 4. § (1) bekezdése olyan szerződéses kikötéseket minősít tisztességtelennek, amelyek létrejöttük időpontjában kétséget kizáró módon nem minősültek, nem minősülhettek tisztességtelennek, mivel teljes körűen megfeleltek a Törvény tárgyi hatálya alá vont szerződéses kikötések létrejöttének időpontjában hatályos jogszabályi előírásoknak (7. oldal).

A beadványnak ezek a megállapításai súlyos szakmai tévedésen alapulnak. Már a 2/2012. PK (XII. 10.) vélemény¹ rámutatott arra, hogy különbséget kell tenni a jogszabályba ütközés és a tisztességtelenség kategóriái között. A PK vélemény indokolásának 2. pontja kiemeli: *„Önmagában abból, hogy a pénzügyi intézmény az általános szerződési feltételekben az egyoldalú szerződésmódosítás jogát a Hpt.-ben² írt követelményeknek megfelelő módon határozza meg, nem következik, hogy az ilyen módon körülírt okok – tartalmuk szerint – ne minősülhetnének a jóhiszeműség és tisztesség követelményét sértő, egyoldalúan és indokolatlanul a fogyasztó számára hátrányos, tisztességtelen kikötéseknek. Az egyoldalú*

¹ 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről

² A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény

szerepmódosítási jogra vonatkozó kikötés attól még minősülhet tisztességtelennek, hogy nem ütközik jogszabályba.”

Attól függetlenül tehát, hogy egy általános szerződési feltétel megfelel az alkalmazása idején hatályos jogszabályoknak, még lehet tisztességtelen. Hiába feleltek meg ennek alapján a pénzügyi intézmények üzletszabályzatai, általános szerződési feltételei az akkor hatályos Hpt. rendelkezéseinek, ettől még a bíróság minősítheti ezeket tisztességtelennek.

Ezzel kapcsolatban arra is érdemes felhívni a figyelmet, hogy a folyamatban lévő perek tanulságai szerint több bank általános szerződési feltételei nemcsak a Törvény 4. § (1) bekezdésében foglalt feltételeknek, hanem a korábbi Hpt. előírásoknak sem feleltek meg.

A jogszabályba ütközés és a tisztességtelenség viszonyát a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 209. § (6) bekezdése is érinti. Eszerint nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg. Ugyanezt mondja ki a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) 6:102. § (4) bekezdése is: nem minősül tisztességtelennek az általános szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg.

Ezzel kapcsolatban a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 3. pontja azt rögzíti, hogy az olyan feltétel tisztességtelensége, amelynek tartalmát jogszabály kimerítően (taxatíve) határozza meg, a bíróság által nem vizsgálható. **Ha a kógens keretszabályt a felek rendelkezési joga tölti meg tartalommal, vagy ha a felek a diszpozitív jogszabályi rendelkezésektől eltérnek, az ilyen feltétel tisztességtelensége vizsgálható.** Ez azt jelenti, hogy ha jogszabály kimerítően (taxatíve) határozza meg, hogy melyek lehetnek az egyoldalú szerződmódosítás lehetséges indokai, akkor a jogszabályban nevesített okoknak a tisztességtelensége bíróság által nem vizsgálható. A fogyasztói kölcsönszerződésre vonatkozó Hpt. rendelkezések azonban nem rögzítették, hogy melyek lehetnek azok a konkrét tételes okok, amelyekre hivatkozva a pénzügyi intézmény a későbbiekben egyoldalúan módosíthatja a kamat, a költség, a díj mértékét. A korábbi Hpt. 210. § (3) bekezdése - a PK vélemény indokolásának 3. pontja alapján – az egyoldalú szerződmódosítás feltételeit taxatíve nem határozta meg, csupán azt rögzítette, hogy a feltételnek tételesen meghatározottnak és objektívnek kell lennie. A Hpt. 210. § (4) bekezdése pedig az arányosság és ténylegesség elvét, valamint egyéb, az árazási elvek tartalmára vonatkozó előírásokat tartalmazott, amelyek azonban a PK vélemény szerint nem estek a régi Ptk. 209. § (6) bekezdésének kizáró rendelkezése alá.

A PK. vélemény indokolásának 3. pontja alapján: „A törvényi keretszabályozás azt írja elő, hogy az egyoldalú szerződmódosítás feltételeit – az ok-listát – a szerződésnek tartalmaznia kell, de azt nem határozza meg, hogy milyen feltételek bekövetkezése esetén lehet egyoldalúan a szerződést módosítani. A kógens keretszabályt a pénzügyi intézmény rendelkezési joga tölti meg tartalommal. Ilyen esetekben hivatkozni lehet arra, hogy a módosításra feljogosító egy

vagy másik, vagy valamennyi kikötés a tartalmában indokolatlanul és egyoldalúan előnyös a pénzügyi intézmény javára – hátrányos a fogyasztó számára - ezért tisztességtelen...”

Minderre tekintettel téves a beadvány azon állítása, miszerint a kógens vagy diszpozitív jogszabályi rendelkezéseket tükröző feltételek egyensúlyt teremtenek a szerződő felek érdekei között, és ezért ezek tisztességtelensége nem merül fel (12. oldal). **A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény által meghatározott keretek között ugyanis a nem taxatív jellegű, keretszabályozást megvalósító jogszabályi rendelkezések tisztességtelensége a bíróság által vizsgálható.** Ezzel ellentétes következtetést az Európai Bíróságnak a C-92/11. sz. ügyben (*RWE Vertrieb AG-ügy*) 2013. március 21-én hozott döntése sem tartalmaz.

Végül ki kell emelni, hogy a Törvény nem hagyta figyelmen kívül a szerződésekben előírt kamat módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII. 15.) Korm. rendelet rendelkezéseit. Semmi sem zárja ki ugyanis, hogy a pénzügyi intézmények által a Magyar Állam ellen indított perekben az eljáró bíróságok az említett Korm. rendelet által érintett általános szerződési feltételek tisztességességét állapítsák meg, amennyiben azok a Törvény 4. §-ában foglalt feltételeknek is megfelelnek.

1. 2. A clausula rebus sic stantibus alkalmazhatóságának kizártsága

Súlyos szakmai tévedés a beadvány azon megállapítása is, miszerint a Törvény 4. § (1) bekezdése a hatályba lépését megelőző időre megváltoztatta a fogyasztói kölcsönszerződések egy lényeges tartalmi elemét. A Törvény kizárólag az árfolyamrés semmisségét mondja ki (3. §), valamint felállít egy megdönthető vélelmet az egyoldalú szerződésmódosítási jogot tartalmazó kikötések tisztességtelensége mellett (4. §). **Ez azonban nem jogszabállyal történő szerződésmódosítás, hanem az érvénytelenség szükségszerű jogkövetkezménye.**

Ezzel kapcsolatban utalni szeretnék az Európai Bíróság C-618/10. sz. ügyben (ún. *Banco-Español ügy*) 2012. június 14-én hozott ítéletére. A szóban forgó ítélet indokolásának 65. pontja kiemeli, hogy a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv (a továbbiakban: 93/13-as irányelv) 6. cikk (1) bekezdéséből az következik, hogy a nemzeti bíróságok csak arra kötelesek, hogy a tisztességtelen feltétel alkalmazásától eltekintsenek annak érdekében, hogy az ne váltsa ki kötelező joghatásokat a fogyasztó vonatkozásában. A tagállami bíróságok azonban nem jogosultak a szerződéses feltétel tartalmát módosítani. A szerződésnek ugyanis főszabály szerint úgy kell fennmaradnia, hogy csak a tisztességtelen feltételek elhagyása jelentsen módosulást, ha a belső jogszabályok értelmében a szerződés jogilag ilyen módon is fennmaradhat.

Ezt a gyakorlatát az Európai Bíróság később született döntéseiben is fenntartotta (C-488/11. sz. ügy). A C-26/13. sz. ügyben (ún. *Kásler-ügy*) 2014. április 30-án született ítéletének 85.

pontja ezt azzal egészítette ki, hogy nem ellentétes a 93/13-as irányelv 6. cikk (1) bekezdésével a nemzeti jognak az a szabálya, amely lehetővé teszi a nemzeti bíróságok számára a tisztességtelen feltételnek a nemzeti jog valamely diszpozitív rendelkezésével való helyettesítése révén az e feltétel érvénytelenségének orvoslását. Ez azt jelenti tehát, hogy amennyiben a szerződés a tisztességtelen szerződési feltétel elhagyása esetén nem teljesíthető, a tisztességtelen feltételt a nemzeti jog diszpozitív rendelkezése helyettesíti.

A Kúria 2/2014. PJE határozata indokolásának III. 3. pontja alapján az árfolyamrés érvénytelensége esetén a magyar jog vonatkozó diszpozitív rendelkezését a régi Ptk. 231. § (2) bekezdése tartalmazta. Ezt vette át és tette a szerződések részévé a 2014. évi XXXVIII. törvény 3. §-a.

Az érvénytelenség (semmisség) törvényben történő kimondása szükségszerűen visszahat a szerződéskötés időpontjára. Ugyanez történik azonban abban az esetben is, ha bíróság a szerződés teljes vagy részleges érvénytelenségét állapítja meg. Az érvénytelenség lényege ugyanis az, hogy a szerződés (vagy annak egy része) a szerződés létrejöttékor valamilyen „jogi hibában” szenved. Az érvénytelenség ennek alapján egy olyan speciális polgári jogi szankciórendszer, amely fogalmilag visszahat a szerződés létrejöttének az időpontjára, hiszen az érvénytelenség okának akkor kell fennállnia. A Törvény megoldása is erre a logikára épül. A Törvény alapján semmis kikötések ugyanis már az azokat magukban foglaló szerződések létrejötté óta érvénytelenek. A polgári jog dogmatikájával lenne ellentétes, ha a Törvény az érvénytelenség jogkövetkezményeit nem a szerződéskötés időpontjára visszamenőleg, hanem a jövőre nézve vonta volna le. **Mindez azonban nem jelent visszamenőleges hatályú jogalkalmazást, csupán az érvénytelenség jogintézményének lényegéből fakadó szükségszerűséget.**

Az érvénytelenség jogkövetkezményei közül az érvénytelen szerződés bíróság általi érvényessé nyilvánítása valóban szerződésmódosítást eredményez. Lényeges különbség azonban a *clausula rebus sic stantibus* esetéhez képest, hogy az érvényessé nyilvánítás minden esetben *ex tunc*, vagyis a szerződéskötés időpontjára visszamenőleges hatályú. Ezzel szemben a régi Ptk. 241. §-a szerinti bírói szerződésmódosítás minden esetben *ex nunc* hatályú, vagyis a jövőre irányul.³ Amikor tehát a bíró az érvénytelen szerződést érvényessé nyilvánítja, akkor annak megkötése időpontjára visszamenőleg változtatja meg a szerződés tartalmát, oly módon, hogy az érvénytelenségi okot kiküszöböli, orvosolja.

A már idézett *Banco-Español*-ügyben született ítéletből mindazonáltal az a következtetés vonható le, hogy a magyar bíróságok a tisztességtelen általános szerződési feltételeket nem nyilváníthatják érvényessé. Ebben az esetben tehát kizárólag az okoz szerződésmódosítást, hogy a tisztességtelen kikötés nem vált ki joghatást, a szerződést enélkül kell teljesíteni.

³ A bírói szerződésmódosításnak ez az esete az új Ptk. 6:192. §-a alapján is *ex nunc* hatályú. Érdeemes azonban arra is utalni, hogy az új Ptk. idézett rendelkezése szigorította a bírói szerződésmódosítás feltételeit.

Ezért is súlyos szakmai tévedés, hogy a beadvány több helyen a *clausula rebus sic stantibus* intézményére és szabályai hivatkozik. A Törvényhez kapcsolódóan ugyanis ez az intézmény, illetve ennek a feltételrendszere nem jut(hat) szerephez. Erre tekintettel a Törvényt illetően a 8/2014. (III. 20.) AB határozatra történő hivatkozás is irreleváns, nincs szó ugyanis jogszabállyal történő szerződésmódosításról, amelyhez kapcsolódóan a *clausula rebus sic stantibus* feltételeinek teljesülését vizsgálni kellene.

1. 3. A tisztességtelenség fogalmának értelmezése

Ugyancsak téves a beadvány 1.1.3.1. pontjának az a megállapítása, miszerint a Törvény nem a polgári jogi érvénytelenség fogalmát tölti ki tartalommal, hanem a régi Ptk. 209. § (1) bekezdésében, illetve az új Ptk. 6:102. § (1) bekezdésében rögzített definíciótól független, új meghatározást ad (7. oldal).

A Törvény nem ad új meghatározást, hanem a tisztességtelenség Ptk.-ban foglalt fogalmát értelmezi. Ennek az értelmezésnek az alapját részben az Európai Bíróságnak a C-26/13. számú ügyben (*ún. Kásler-ügy*) 2014. április 30-án hozott döntése, részben pedig a Kúria erre épülő 2/2014. PJE határozata jelenti.

A magyar polgári jogban – hasonlóan más uniós tagállamok magánjogához – egyetlen érvénytelenségi oknak van európai jogi háttere, ez pedig a fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételek. Erről az érvénytelenségi okról külön uniós jogi norma, a 93/13-as irányelv rendelkezik. Emiatt a régi Ptk.-ban a tisztességtelenség fogalma az irányelvvel azonos módon került meghatározásra.

A 93/13-as irányelv 3. cikke szerint az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekinthető tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára. Az irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerint a feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, **amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek (átláthatóság követelménye).**

Az irányelv rendelkezései értelmezésére és konkrét esetekben történő alkalmazására az Európai Bíróság jogosult. Erre került sor a C-26/13. sz. ügyben 2014. április 30-án született ítéletben is. Ebben az ügyben az Európai Bíróság többek között a külföldi pénznemben meghatározott, de ténylegesen hazai pénznemben folyósított és a fogyasztó által kizárólag hazai pénznemben törlesztendő kölcsöntartozás esetén az átváltási árfolyamokat meghatározó, egyedileg meg nem tárgyalt szerződéses kikötéseket tisztességtelenségét vizsgálta.

Az Európai Bíróság a C-26/13. sz. ügyben hozott ítéletében rámutatott arra, hogy a szerződési feltételek átláthatóságának a 93/13-as irányelvben foglalt követelménye nem korlátozható kizárólag azok alaki és nyelvtani érthető jellegére. Éppen ellenkezőleg, mivel a 93/13-as irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van többek között az információs szintje tekintetében, **az átláthatóság e követelményét kiterjesztő módon kell érteni.** Az átláthatóság követelményének tiszteletben tartása szempontjából alapvető jelentőséggel bír az, hogy a kölcsönszerződés átlátható jelleggel tünteti-e fel a külföldi pénznem átváltási mechanizmusának okait és sajátosságait, valamint az e mechanizmus és a kölcsön folyósítására vonatkozó többi feltételben előírt mechanizmus közötti viszonyt oly módon, hogy **a fogyasztó egyértelmű és érthető kritériumok alapján előre láthassa a számára ebből eredő gazdasági következményeket** (71-73. pontok). Az átláthatóság követelménye alatt nem kizárólag azt kell érteni, hogy az érintett feltételnek nyelvtani szempontból kell érthetőnek lennie a fogyasztó számára, hanem azt is, hogy a szerződésnek átlátható jelleggel fel kell tüntetnie az érintett feltételben meghatározott külföldi pénznem átváltási mechanizmusának konkrét működését (75. pont).

Ezt az értelmezést vette át és tette általánossá a Kúria 2/2014. PJE határozata. A jogegységi határozat indokolásának III. 2. pontja szerint a világos, érthető megfogalmazás, valamint az átláthatóság elveit az Európai Unió Bírósága is értelmezte a C-26/13. számú ügyben hozott ítélete rendelkező részének 2. pontjában, továbbá az indokolás 70-75. pontjaiban. **Az ott az árfolyamrés kapcsán kifejtett, de az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési feltételekre is megfelelően irányadó megállapításokból is következően a fogyasztót a szerződéskötés során olyan helyzetbe kell hozni, hogy megfelelően fel tudja mérni az általa vállalt kötelezettségeket,** így az ún. ok-listában megjelölt és a szerződéskötést követően bekövetkező körülményváltozásból eredő többlet-kötelezettsége keletkezésének indokait, kötelezettségei változásának mechanizmusát és annak lehetséges mértékét. Ez nem azt jelenti, hogy a fogyasztónak a szerződéskötéskor a körülményváltozás – előre nem ismert – konkrét mértékétől függetlenül, abszolút értékben fel kell tudnia mérni várható fizetési kötelezettsége felső határát, melynek megjelölése nem is volt követelmény, hanem azt, hogy a szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötésnek meg kell határoznia a fogyasztó szerződéses terheinek lehetséges alakulását. A szerződéses rendelkezésekből egyértelműen ki kell tűnnie, hogy az ok-listában felsorolt körülmények milyen okból, mértékben és módon hatnak ki a kamat, költség, díj mértékére; azok adott mértékű változása milyen mértékű emelést tesz – a ténylegesség, az arányosság elvének betartása esetén – lehetővé (az emelés ugyanis csak lehetőség), illetve milyen mértékű csökkenést tesz kötelezővé a fogyasztóval szerződő fél számára. Matematikai képlet alkalmazása - már ha ilyen egyáltalán megalkotható - megfelelő magyarázat nélkül épp úgy nem felel meg az átláthatóság követelményének, mint az egyoldalú szerződésmódosításra

okot adó körülmények pusztá felsorolása. **Az átláthatóság követelménye azt is jelenti, hogy az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződéses rendelkezések jogszerű alkalmazását a fogyasztó ellenőrizni tudja és fel tud lépni a pénzügyi intézménnyel szemben, ha meglátása szerint a rá nézve hátrányos szerződésmódosításra a ténylegesség, az arányosság, a szimmetria elvének be nem tartásával került sor.** Az egyoldalú szerződésmódosítás joga nem vezethet oda, hogy a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény tetszőleges módon, egyoldalúan növelje a fogyasztót terhelő kötelezettségeket, ezáltal növelve saját bevételeit.

Az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötés tehát akkor felel meg a világos, az érthető megfogalmazás és az átláthatóság - az Európai Unió Bírósága ítélete által is értelmezett - elveinek, ha a szerződéskötéskor felmérhetővé, az egyoldalú szerződésmódosítás bekövetkeztekor pedig – a már bekövetkezett körülményváltozás(ok) konkrét mértékének ismeretében – ellenőrizhetővé teszi a fogyasztó számára a rá nézve hátrányos szerződésmódosítás indokoltságát, arányát, mértékét.

Az Európai Bíróság folyamatosan értelmezi a 93/13-as irányelv rendelkezéseit, így a tisztességtelenség fogalmát és az átláthatóság követelményét is. Erre a folyamatos jogfejlődésre a tagállami bíróságoknak is figyelemmel kell lenniük, az Európai Bíróság döntései ugyanis rájuk is kötelező érvényűek. Emiatt a tagállamok belső jogszabályaiban szereplő tisztességtelenség fogalmat szükségszerűen az Európai Bíróság gyakorlatával összhangban kell értelmezni. Ezzel kapcsolatban arra is utalni kell, hogy több tagállamban a magyar bírói gyakorlatnál is szigorúbban ítélik meg a 93/13-as irányelvben foglalt átláthatóság követelményét.

Az osztrák Legfelsőbb Bíróság (*Oberster Gerichtshof*, a továbbiakban: OGH) az 5Ob266/02g sz. ügyben hozott ítéletében elfogadta a másodfokú bíróság érvelését, miszerint az átláthatóság követelményének teljesítéséhez nem elegendő a formális szövegerthetőség. Követelmény az is, hogy az előre megfogalmazott szerződéses kikötés tartalma és jelentősége is egyértelmű és átlátható legyen a fogyasztó számára. A jogi ismeretekkel jellemzően nem rendelkező fogyasztó számára a kikötés olvasása során felismerhetővé kell válnia annak, hogy az adott kikötés ténylegesen milyen releváns jogi tartalommal bír. A transzparencia parancs azt is szükségessé teszi, hogy egy kikötés úgy legyen megfogalmazva, hogy ha a szerződő partner meg akarja azt ítélni, hogy az adott kikötést egy meghatározott helyzetben alkalmazni kell-e vagy sem, akkor ennek eldöntéséhez ne kelljen jogi szakértőt igénybe vennie. Ennek megfelelően az ügyfélnek az általános szerződési feltételek alapján biztos információkkal kell rendelkeznie a saját jogaira és kötelezettségeire vonatkozóan, amelyek a szerződés léte alatt fennállnak. Ennek alapján az ügyfél nem kerülhet olyan helyzetbe, hogy a megfelelő információ hiányában valamely jogának gyakorlásától távol tartsa magát, illetve, hogy tőle jogosulatlanul olyan kötelezettségek teljesítését követeljék, amelyek őt a szerződés alapján

nem terhelik. Az átláthatósági követelmény mércéje egy általános szerződéshez kapcsolódóan a tipikus átlagügyfél megértési szintje. A transzparencia parancsból ennek alapján a teljesség követelménye is következik, mivel egy adott szerződéses kikötés hatása az ügyfél számára máskülönben nem lenne világos.

Az OGH egy másik döntésében (1Ob68/05i) arra mutatott rá, hogy a „*változatlan pénz- és hitelviszonyok*” fordulat egy banki üzletszabályzatban egy olyan generálklauzulaszerű megfogalmazás, amely alapján a kamatmódosításra irányadó tényezők sem nem meghatározottak, sem a fogyasztó számára nem felülvizsgálhatóak. A szóban forgó kölcsönszerződés alapján a kamatemelés mértéke ennek megfelelően nem volt konkrétan meghatározható. A kamatemelésre alapot adó tényezők nem voltak megfelelő módon, egyértelműen és félreérthetetlenül meghatározva és körülírva. Ebből következően a fogyasztó számára nem volt felismerhető, hogy utóbb milyen határok között kerülhetett sor kamatemelésre. Ennek alapján pedig az egyoldalú szerződésmódosításra feljogosított szerződő fél (a bank) szerződés alakítási joga nem volt kielégítően meghatározva, így nem volt egyértelműen kizárva annak a lehetősége, hogy a bank önkényesen, a fogyasztó terhére cselekedjen.

Az OGH 8Ob49/12g sz. ügyben hozott ítélete mindezt azzal egészítette ki, hogy az átláthatóság követelménye alapján a fogyasztó elé terjesztett, írásba foglalt kikötéseknek mindig világosaknak és érthetőeknek kell lenniük. A fogyasztónak ennek alapján olyan helyzetbe kell kerülnie, hogy saját szerződéses jogi helyzetét átláthassa. Olyan helyzetbe kell őt hozni, hogy egy adott szerződéses feltétel tartalmát és jelentőségét képes legyen felfogni (*érthetőség követelménye*). Ehhez az is hozzátartozik, hogy a fogyasztó egy meghatározott szintig a szerződéses rendelkezések gazdasági következményeit is meg tudja becsülni, azokat fel tudja mérni. Az átláthatóság követelményéből az is következik, hogy egy fogyasztót terhelő kötelezettségtől teljes egészében el kell tekinteni, ha az ezt tartalmazó kikötés a fogyasztó számára nem világos, vagy nem érthető.

A 93/13-as irányelvben foglalt átláthatóság, valamint egyértelmű és világos megfogalmazás követelményét az osztrák (és a német) jogirodalom is - a bírói gyakorlathoz hasonlóan - kiterjesztően értelmezi. Ennek megítélése során egy átlagos ügyfél megértési képességeiből kell kiindulni.⁴

Mindezek tükrében a Törvény csupán annyiban hoz újdonságot, hogy a fogyasztói kölcsönszerződések egyes rendelkezései tisztességtelenségének az európai és a magyar bírói gyakorlat által kidolgozott fogalom meghatározását jogszabályi szintre emeli. Ez azonban nem tekinthető egyedi jogalkotói megoldásnak: az osztrák fogyasztóvédelmi törvény (*Konsumentenschutzgesetz*) módosításai is kodifikálták a folyamatosan fejlődő osztrák bírói gyakorlatot.

⁴ Leitner, Max: *Das Transparenzgebot*. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2005. 3.

1. 4. A tisztességtelenség véelme

A beadvány több helyen is támadja a Törvény 4. §-ában foglalt megoldást, amellyel a jogalkotó felállította az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét tartalmazó szerződéses kikötések tisztességtelenségének véelmét (8-9. oldal, 20. oldal, 30. oldal).

Ezzel kapcsolatban elsődlegesen arra kell utalni, hogy a tisztességtelen általános szerződési feltételekhez kapcsolódó megdönthető vélelem kimondása nem tekinthető rendkívüli jogalkotói megoldásnak. 2014. március 15-ig a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelenségnek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet is ezt a technikát alkalmazta. Ezt a megoldást vette át az új Ptk. 6:104. § (2) bekezdése is. Ennek d) pontja szerint a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben - az ellenkező bizonyításáig - tisztességtelenségnek kell tekinteni azt a kikötést, amely lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos ok nélkül módosítsa, különösen, hogy a szerződésben megállapított pénzbeli ellenszolgáltatás mértékét megemelje, vagy lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos okkal módosítsa, ha ilyen esetben a fogyasztó nem jogosult a szerződéstől elállni vagy azt felmondani.

Ezzel kapcsolatban érdemes arra is utalni, hogy a német Legfelsőbb Bíróság (*Bundesgerichtshof*, a továbbiakban: BGH) álláspontja szerint a német Polgári Törvénykönyvnek (a továbbiakban: BGB) az egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó rendelkezéseiből is a tisztességtelenség véelme következik. A BGB 308. § 4. pontja szerint érvénytelen az általános szerződési feltételekben szereplő azon kikötés, amely biztosítja az általános szerződési feltétel alkalmazója számára azt a jogot, hogy a szerződésben foglalt szolgáltatást megváltoztassa, vagy attól eltérjen, amennyiben ez – az általános szerződési feltétel alkalmazójának érdekeire is figyelemmel – a másik fél számára nem elvárható.

A BGH álláspontja szerint a BGB 308. § 4. pontjának megszővegezéséből, valamint a szerződési jog általános alapelveiből az egyoldalú teljesítés meghatározási jog általános szerződési feltételben történő kikötésének érvénytelensége melletti vélelem következik. Ennek a vélelemnek a megdöntése az általános szerződési feltétel alkalmazójának a kötelezettsége, oly módon, hogy bizonyítja, hogy ennek az egyoldalú jogosultságnak a kikötése a másik fél számára elvárható és elfogadható.⁵ Ennek alapján a német jog szerint a banknak kell bizonyítania az általa alkalmazott kamat-kiigazítási kikötés érvényességét. Az ilyen kamat-kiigazítási kikötés pedig akkor érvényes, ha a bank általi módosítások a másik fél számára kalkulálhatóak, vagyis az ügyfél előre láthatja, hogy milyen terheket kell viselnie.⁶

⁵ BGH Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht Wertpapier Mitteilungen (WM), 2004, 825.

⁶ Schebesta, Michael: *Zinsklauseln im Spiegel der aktuellen Rechtsprechung*. Zeitschrift für Bank- und Kapitalmarktrecht, 6/2005. 219. Érdemes azt is kiemelni, hogy a német bírói gyakorlat az elmúlt években tovább

1. 5. A visszaható hatályú jogalkalmazás és jogalkotás hiánya

A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény indokolásának 6. pontja szerint a pénzügyi intézmény és a fogyasztó közötti tartós pénzhasználati jogviszonyban előfordul, hogy a fogyasztó olyan időpontban készített üzletszabályzat kikötésének érvénytelenségét állítja, amikor a Hpt. fogyasztót védő rendelkezései nem, illetve nem ilyen tartalommal voltak hatályban. A Hpt. szabályainak visszaható hatálya nincs, ezért az általános szerződési feltételek e jogszabályba nem ütközhetnek. A fogyasztó hivatkozhat azonban arra, hogy az egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó kikötés a Ptk-nak az üzletszabályzat készítése, illetve a szerződés megkötése időpontjában irányadó, akkor hatályos rendelkezései szerint tisztességtelen – a fogyasztóra indokolatlanul, egyoldalúan hátrányos – kikötésnek minősült, ezért érvénytelen. **Nem ütközik a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmába, ha a bíróság a szerződéskötés időpontjában hatályos Ptk. rendelkezések alapján az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét állapítja meg olyan okból, amelyet utóbb a külön törvény – adott esetben a kialakult joggyakorlat tapasztalatait felhasználva – kötelezően is szabályoz.**

A beadvány szerint a PK vélemény indokolása 6. pontjának ezek a megállapításai a Törvény vonatkozásában nem relevánsak, ezek ugyanis csak olyan helyzetben irányadók, ahol a szóban forgó kikötés tisztességtelensége elvileg megállapítható (15. oldal). A beadvány anélkül minősíti a PK vélemény rendelkezéseit ebben a tekintetben irrelevánsnak, hogy ennek indokát kifejtené. A beadvány utóbb csak azt rögzíti, hogy a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 6. pontjában foglalt elvek visszaható hatályát a korábbi bírói gyakorlat elutasította (18. oldal). Ezzel kapcsolatban azt szükséges hangsúlyozni, hogy önmagában egy PK véleményt nem az alapján kell vagy lehet megítélni, hogy az alsóbb fokú bíróságok követik-e az abban foglaltakat. Ez a jelen ügyben azért sem bír jelentőséggel, mert a Kúria 2/2014. PJE határozata az említett PK vélemény számos megállapítását átvette, ami azonban már az alsóbb fokú bíróságok számára is kötelező.

Az ezt követő mondat azonban ezen túlmenően súlyos szakmai tévedést tartalmaz: a beadvány szerint a jelen esetben olyan kikötéseket minősít a Törvény tisztességtelennek, amelyek az irányadó jogszabályok, a Kúria gyakorlata és az értelmezési mérceként szolgáló uniós jog alapján egyértelműen nem voltak tisztességtelenek. A fentiek alapján ezzel szemben egyértelmű, hogy a vitatott törvényi rendelkezéseknek (korábbi Hpt.-nek) megfelelő szerződéses kikötések tisztességtelensége a Kúria álláspontja szerint a bíróság által vizsgálható. A Törvény 4. §-a emellett egyetlen kikötést sem minősít tisztességtelennek, csupán a tisztességtelenség megdönthető vélelmét állítja fel.

szigorította a fogyasztói kölcsönszerződésekben foglalt kamatmódosítást lehetővé tevő kikötések érvényességével szembeni elvárásokat (BGH Urteil vom 21.4.2009., közzétéve: Neue Juristische Wochenschrift 2009, 2051.).

Mindezek alapján egyértelmű, hogy a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény indokolásának 6. pontjában tett megállapítások a Törvényre is irányadóak: „Nem ütközik a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmába, ha a bíróság a szerződéskötés időpontjában hatályos Ptk. rendelkezések alapján az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét állapítja meg olyan okból, amelyet utóbb a külön törvény – adott esetben a kialakult joggyakorlat tapasztalatait felhasználva – kötelezően is szabályoz.”

Mindezek alapján a Törvény nem ütközik a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmába.

Ehhez kapcsolódóan szükségesnek tartom kiemelni, hogy a beadvány nemcsak, hogy több kérdésben téves szakmai álláspontot fejt ki, de számos esetben prejudikál is. A 17. oldalon például a következő mondat olvasható: „...a PJE határozat 2. pontja a fenti indokok alapján maga is alaptörvény-ellenes, egy alaptörvény ellenes felsőbbbírósági döntés pedig nem lehet legitim indoka a törvényhozásnak.” Ennek a mondatnak akkor lenne létjogosultsága, ha az Alkotmánybíróság korábban már megállapította volna a 2/2012. PJE határozat 2. pontjának alaptörvény-ellenességét. Ennek hiányában azonban a Bankszövetség saját hatáskörében nem minősítheti ezt a jogegységi határozatot, illetve annak meghatározott pontjait alaptörvény-ellenesnek.

1. 6. A 2004. május 1-je és a 2006. március 1-je közötti időszak megítélése

A régi Ptk. 2006. március 1-je előtt a fogyasztói szerződésekben foglalt tisztességtelen általános szerződési feltételekhez nem a semmisség, hanem a megtámadhatóság jogkövetkezményét fűzte. A beadvány szerint az uniós joggal összeegyeztethetetlen, hogy a Törvény erre az időszakra nézve is semmisnek tekinti az egyoldalú szerződésmódosítási jogot tartalmazó kikötéseket (19. oldal).

A 3/2011. (XII. 12.) PK vélemény 2. pontja szerint a 2006. március 1-je előtt, de 2004. május 1-je után megkötött fogyasztói szerződésekben alkalmazott, egyedileg meg nem tárgyalt, illetve általános szerződési feltétel tisztességtelenségének is a semmisség a jogkövetkezménye. Ennek oka, hogy **a 93/13-as irányelvet 2004. május 1-je után Magyarországon is alkalmazni kellett, így az abba ütköző szerződéses kikötések – jogszabályba ütközés miatt – semmisek.**

1. 7. A bizalomvédelem kérdése

A beadvány a visszaható hatály tilalma kapcsán arra is utal, hogy a Törvény 4. §-a a visszamenőleges hatályú jogalkotás okán a bizalomvédelem elvét sértette.

Ezzel kapcsolatban szükséges leszögezni, hogy a bizalomvédelem az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a jogbiztonság részét képező, kellő felkészülési idő követelményének a már meglévő jogosultságokra történő vonatkoztatása; voltaképpen egy jogszabály változatlan fennmaradásához (hatályban maradásához) fűzött megalapozott, jogilag védett várakozás.

Tekintettel a korábbiakban is kifejtettekre, ismételten hangsúlyozom, hogy a Törvény sem nem valósít meg visszamenőleges hatályú jogalkotást, sem nem avatkozik be utólag meglévő szerződéses viszonyokba. Ennélfogva a bizalomvédelem kérdése a Törvény rendelkezései kapcsán nem merülhet fel.

1. 8. A 2009-es Magatartási Kódex

A beadvány több helyen is kitér a 2009-ben elfogadott Magatartási Kódexre. Ezzel a kérdéssel megítélésem szerint azért nem kell részletesebben foglalkozni és az erre alapított észrevételek azért nem állják meg a helyüket, mert a Magatartási Kódex nem minősül jogszabálynak. A már többször idézett 2/2012. (XII. 10.)PK vélemény indokolásának 5. pontja ezt kifejezetten rögzíti: *„A pénzügyi intézmények által megfogalmazott Magatartási Kódex – melyre a Hpt. maga is utal – nem jogszabály. A Magatartási Kódex a piaci önszabályozás keretében létrehozott olyan hasznos megállapodás (szabályegyüttes), amely az adott kereskedelmi gyakorlat, kereskedelmi ágazat vonatkozásában a követendő magatartási szabályokat határozza meg azon vállalkozások számára, melyek a Kódexet magukra nézve kötelezőnek ismerik el. A pénzügyi intézményekkel szerződéses jogviszonyban álló adósokkal kialakult jogvitában azonban a Magatartási Kódex a másik, kívülálló szerződő félre vagy a bíróságra kötelező rendelkezésként nem vonatkozik. Önmagában tehát az, hogy az általános szerződési feltételben szereplő ok-lista megfelel a Magatartási Kódexben foglaltaknak, nem zárja ki a feltételek tisztességtelensége bíróság általi vizsgálatát.”*

Összefoglalva az 1. pontban írtakat, ismételten szeretném kiemelni, hogy a fenti érvek, valamint az Alkotmánybíróságnak a tárgykörben korábban megküldött jogi véleményeimben kifejtettek alapján a Törvény nem ütközik a visszaható hatályú jogalkotás tilalmába.

2. A felkészülési idő hiánya

A beadvány 1.2. pontja szerint a Törvény 19. §-a az érintett jogalanyoknak egyáltalán nem biztosít felkészülési időt, ráadásul a Törvény által megszabott határidők irreálisan rövidek, mely lehetetlenné teszi, hogy a pénzügyi intézmények megfelelően felkészülhessenek a perre.

Álláspontom szerint a felkészülési idő rövidegére utaló álláspont téves. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint **alaptörvény-ellenesség csak a jogszabály**

alkalmazására való felkészülést szolgáló időtartam kirívó, a jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető vagy sértő elmaradása, illetőleg hiánya miatt állapítható meg.

Jelen esetben a pénzügyi intézményeknek a Törvény kihirdetésének napjától tudomása van a törvényi vélelem létéről és tartalmáról, továbbá annak megdöntése lehetőségéről, továbbá arról, hogy számukra harminc napos határidő állt nyitva keresetük előterjesztésére, így a per megindítását reálisan mérlegelhatték. Arra is felhívom a figyelmet ezzel kapcsolatban, hogy a pénzügyi intézmények és a Bankszövetség már a Törvény megalkotása és hatályba lépése előtt is következetesen azt kommunikálták, hogy az általuk alkalmazott általános szerződési feltételek tisztességesek, így annak eldöntése, hogy a Törvény szerinti vélelem megdöntése iránt pert indítanak-e, nyilvánvalóan nem volt kérdés számukra.

A perekre történő felkészülés során **ugyanazon ok-listák ugyanazon elveknek való megfelelése melletti érveket és bizonyítékokat kellett összegyűjteniük a pénzügyi intézmény, amelyeket az általuk megbízott jogászok már régen kidolgoztak, egyedi perek százaiban alkalmaztak**, bíróságok előtt teszteltek és a tapasztalatok alapján tovább finomítottak. A Törvény elfogadásának napja (2014. július 4.) és a tárgyalások első napja (zömében 2014. augusztus vége, szeptember eleje) között ráadásul mintegy két hónap telt el, így ez bizonyosan elegendő időt jelentett a pénzügyi intézmények mint professzionális vállalkozások jogi képviselői számára a tisztességtelenség megdöntésére előterjeszteni szánt érveik kidolgozására és összegyűjtésére.

Tekintettel továbbá arra, hogy a Törvény a Kúria 2/2014. PJE határozatában foglalt elveket ültette át, így **a tisztességtelenséggel kapcsolatos szempontrendszer a 2/2014. PJE határozat megszületése (2014. június 16.) óta ismeretes volt a pénzügyi intézmények előtt**, így a gyakorlatban a számukra rendelkezésre álló idő még hosszabbnak tekinthető.

3. A normavilágosság követelménye

A beadvány szerint a Törvény 1. § (1) bekezdése értelmezési kérdéseket vet fel, sérti a normavilágosság követelményét, nem világos ugyanis, hogy mely szerződési konstrukciók minősülnek a törvény hatálya alá tartozó deviza alapú szerződéseknek, mivel a jogalkotó által zárójelbe tett magyarázat ebben a tekintetben nem nyújt egyértelmű eligazítást (25. oldal).

A Törvény 1. § (1) bekezdése részben a korábbi Hpt. rendelkezéseit [200/A. § (1) bekezdése], részben pedig a Kúria 6/2013. PJE jogegységi határozata 1. pontjában foglalt meghatározást vette át.

Az idézett jogegységi határozat szerint devizakölcsön az, amelynél a pénztartozás kirovó pénzneme nem forint. Jogszabályi tilalom hiányában a felek szabadon határozhatják meg a kirovó pénznemet (szabad elszámolás elve). A deviza alapú kölcsön is devizakölcsön, mivel a tartozás devizában van meghatározva, ugyanakkor a hitelező a kölcsönt forintban köteles

folyósítani, az adós pedig forintban köteles törleszteni, tehát mind a hitelező, mind az adós a devizában kirótt pénztartozását forintban rója le. Ehhez képest a Törvény 1. § (1) bekezdése devizában nyilvántartott, vagy devizában nyújtott és forintban törlesztett deviza alapú szerződésekről rendelkezik. **Mindezek alapján egyértelműen meghatározható a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések fogalma. Ez a meghatározás nem okoz bizonytalanságot és nem sérti a normavilágosság elvét.**

A beadvány szerint az is sérti a normavilágosság követelményét, hogy a Törvény a szerződéses feltételek „egyedileg meg nem tárgyaltságát” a definíció részévé tette. **Megítélésem szerint a magyar jogban egy szerződéses kikötés egyedileg megtárgyalt, illetve meg nem tárgyalt jellege teljesen egyértelmű.** Az új Ptk. 6:77. § (1) bekezdése ugyanis pontosan meghatározza az általános szerződési feltétel fogalmát: általános szerződési feltételnek minősül az a szerződési feltétel, amelyet az alkalmazója több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatározott, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg. Ugyanezt mondta ki a régi Ptk. 205/A. § (1) bekezdése is.

A magyar polgári jog fogalom meghatározásának ebből a szempontból is a 93/13-as irányelv adta az alapját. Az irányelv 3. cikk (2) bekezdése szerint ugyanis egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében. Az irányelv ezt még azzal egészíti ki, hogy az a tény, hogy egy feltétel bizonyos elemeit vagy egy kiragadott feltételt egyedileg megtárgyaltak, nem zárja ki a 3. cikknek az alkalmazhatóságát a szerződés többi részére, ha a szerződés átfogó megítélése arra enged következtetni, hogy a szerződés mégiscsak egy előre kidolgozott szabványszerződés.

A 93/13-as irányelv 3. cikk (2) bekezdésében foglaltakra tekintettel téves a beadványnak az a megállapítása, amely szerint a szerződés akkor sem tartozik a Törvény hatálya alá, ha az egyedileg megtárgyalt feltételt egyébként az általános szerződési feltételek tartalmazzák (25. oldal). A Törvény alapján meginduló eljárásoknak egyébként nem az a tárgya, hogy a pénzügyi intézmény által használt szerződéses kikötés egyedileg megtárgyalt-e vagy sem. Az egyedileg megtárgyalt jelleget a pénzügyi intézménynek külön perben kell bizonyítania, ennek sikeressége esetén a Törvény hatálya az adott szerződéses kikötésre nem terjed ki.

Mindezek alapján értelmezhetetlen a beadványnak az a megállapítása, hogy a jogalkotó ki kívánta zárni a jogalkalmazás köréből a magyar jogrendszernek úgyszólván az egészét. Ehhez hasonló pejoratív értékítéletet tükröző megállapítás az is, amely szerint a Törvény már előre „megírta” a bíró ítéletét, azt neki csak „alá kell írnia” (25. oldal). A Bankszövetség ezt az elfogult kijelentését semmivel sem tudja alátámasztani, az elsőfokú eljárásban született ítéletek pedig épp ennek az ellenkezőjét igazolják.

4. Jogalkotói joggal való visszaélés

A beadvány nehezen követhető logika mentén azt állítja, hogy a Törvény elfogadásával a jogalkotó joggal való visszaélést valósított meg. Ezt a beadvány szerint az is alátámasztja, hogy a joggyakorlat szerint a bíróságnak a fogyasztó eljárásra is figyelemmel kell lennie, a fogyasztónak pedig tájékozódnia kell a szerződés megkötése előtt (27. oldal).

Azon túlmenően, hogy nehezen érthető a fogyasztóval szemben támasztott követelményeknek az összemosása a jogalkotói joggal való visszaéléssel, a beadvány ezen a helyen is súlyos csúsztatásokat tartalmaz. A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény valóban rendelkezik a kölcsönszerződés megkötése előtt a fogyasztókkal szemben támasztott követelményekről. Ennek azonban kizárólag a pénzügyi intézmény és a fogyasztó közötti olyan perben lehet relevanciája, amelynek tárgya az a szerződés, amelynek a fogyasztó az egyik alanya.

Az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét tartalmazó szerződéses kikötések tisztességtelensége szempontjából semmilyen jelentősége nincs annak, hogy a fogyasztó a szerződés megkötése előtt, illetve a szerződéskötés során milyen magatartást tanúsított.

5. A szerződéses szabadság sérelme

A szerződéses szabadság sérelme kapcsán a beadvány teljesen téves érvekre hivatkozik (28-30. oldal). Tévesen idézi ugyanis a 8/2014. (III. 20.) AB határozatot, hiszen – az előzőekben részletesen kifejtettek szerint – a Törvény alkalmazása körében fel sem merülnek a *clausula rebus sic stantibus* intézményének a feltételei. Nem jogszabállyal történő szerződésmódosításról van ugyanis szó, hanem az érvénytelenség jogkövetkezményeinek a szükségszerű levonásáról.

6. A bírósághoz fordulás alapjának sérelme

A beadvány szerint a Törvény gyakorlatilag csak egyfajta tartalmú döntés meghozatalát teszi lehetővé, mivel kizárja, hogy a bíróság az elé vitt jogvitát függetlenül, saját meggyőződésének megfelelően, érdemben elbírálja (30. oldal). A Bankszövetségnek ezt a véleményét cáfolják azok az elsőfokú ítéletek, amelyek a felperesek részleges pernyertességét állapították meg.

A beadvány a bírósághoz fordulás jogának sérelmét látja abban, hogy az állam úgy válik alperessé, hogy anyagi jogilag nem minősül jogosultnak vagy kötelezettnek. Ennek következtében pedig a Törvény a bírósághoz fordulás alkotmányos jogát nemcsak a bankkal, hanem a bank magánszemély ügyfelével szemben is megsérti, mert az ügyfelet teljes mértékben kizárja a jogvitából. A beadvány szerint ezzel az ügyfél jogérvényesítési lehetősége teljesen megszűnik, a fogyasztó ügyét pedig a bíróság a fogyasztó részvétele

nélkül dönti el. Ezt a beadvány azzal egészíti ki, hogy a Törvény elvonja a közérdekű per megindításának a lehetőségét (31. oldal).

Az önmagában is meglepő, hogy miután a 27. oldalon a beadvány azt kéri számon a jogalkotón, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó szerződéses kikötések tisztességtelenségének a megítélése során miért nem volt tekintettel a fogyasztók szerződéskötést megelőző magatartására, a 31. oldalon a Bankszövetség már a fogyasztók védelme érdekében emel szót. Ez az érvelés azonban jogilag sem állja meg a helyét.

Amögött, hogy a Törvény a pénzügyi intézmények számára a Magyar Állam perlését írja elő, az a jogpolitikai indok húzódik meg, hogy ne az egyes fogyasztóknak kelljen pereskedniük. Ebben az esetben ugyanis több mint 1,8 millió polgári peres eljárás megindulásával kellett volna számolni. A magyar bíróságokon évente nagyjából 160.000 polgári per indul, így nyilvánvaló, hogy az ennek a tízszeresét jelentő ügyteherrel nem tudtak volna megbirkózni. A jogalkotónak ezért olyan megoldást kellett találnia, amely egyrészt biztosítja a pénzügyi intézmények számára a Törvény 4. §-ában foglalt vélelem bíróság előtti megdöntésének a lehetőségét, másrészt azonban nem lehetetleníti el a bíróságokat és nem hozza súlyosabb helyzetbe a fogyasztókat. Kiemelendő, hogy amikor az arra jogosult szerv közérdekű pert indít, akkor is egy olyan eljárás veszi kezdetét, amelyben az egyik perbeli fél (ott a felperes) nem alanya azoknak a szerződéseknek, amelyeket a közérdekű keresettel a per tárgyává tett. A Bankszövetség érvelése tehát ahhoz vezetne, hogy Magyarországon közérdekű pereket sem lehetne indítani.

A Törvény ezen eljárásjogi megoldása mindemellett sem a fogyasztó, sem pedig a közérdekű per megindítására jogosult igényérvényesítési jogát nem korlátozza. Semmi sem akadályozza ugyanis, hogy a fogyasztó, vagy a közérdekű per megindítására jogosult más tisztességtelen kikötés, illetve más érvénytelenségi ok miatt pert indítson. A Törvény csupán egyetlen dolgot tesz: az egyoldalú szerződésmódosítási jog tekintetében megkíméli a fogyasztót a perindítástól. Nehezen érthető, hogy ez miért okozna épp a fogyasztónak érdeksérelmet?

Önmagában az a tény, hogy az állam egy konkrét szerződéses kikötés vonatkozásában átvállalta a pereskedést a fogyasztótól, illetve a közérdekű per megindítására jogosulttól, semmilyen módon nem korlátozta ezeknek a személyeknek, illetve szervezetnek a bírósághoz fordulás iránti jogát.

Ugyancsak nehezen követhető a beadványnak az az érvelése, hogy a Törvény azért is sérti a bírósághoz fordulás jogát, mert a bíró csak a per tárgyává tett kikötések egészének tisztességtelenségéről dönthet. **Álláspontom szerint az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó szerződéses kikötéseket egységesen kell szemlélni és vizsgálni.** Ez azt jelenti, hogy az abban foglalt ok-lista is szükségszerűen egy egységet alkot, ha ugyanis egyetlen elemét tisztességtelenné ítéli meg a bíróság, a teljes ok-lista megdől. Az ezzel ellentétes jogi álláspont elfogadása esetén is azonban a bírónak először az átláthatóság, valamint az

egyértelmű és érthető megfogalmazás elveinek való megfelelés érdekében a teljes szerződéses kikötést kellene vizsgálat alá vonnia. Az ezeknek az elveknek való megfelelésről ugyanis nem lehet úgy dönteni, hogy a bíró nem a szerződéses kikötés egészét, hanem csupán annak egyes kikötéseit vizsgálja meg.

A 93/13-as irányelv meghatároz egy eljárásrendet, amely szerint a fogyasztó (vagy a közérdekű keresetindításra jogosult szerv) bíróság előtt vitathatja valamely szerződési feltétel tisztességtelen voltát. Az irányelv által követett célkitűzésből – a fogyasztók magas szintű védelméből – azonban levezethető az az értelmezés, amely szerint, ha a tisztességtelen szerződési feltételek tömegesen merülnek fel, a tagállam akár jogalkotás útján is beavatkozhat és az eljárási szabályokat oly módon alakíthatja ki, hogy a „sértettek” helyett és érdekében lépjen fel, illetve érvényesítsen igényt. Az irányelv tehát úgy határoz meg egy eljárásrendet, hogy egyidejűleg nem tilt meg kategorikusan minden egyéb módot, lehetővé teszi a tagállamok számára az irányelvben modellezett – tipikus – eljárásendhez képest alternatív jogvédelmi megoldások meghatározását.

Az irányelv nem zárja ki, hogy a tagállamok más alternatív szerkezetű fogyasztóvédelmi eljárást vezessenek be, különösen, ha ez hozzájárul a fogyasztók fokozott védelméhez. A Törvény által felállított eljárási rend ilyen: a pénzügyi intézményeknek a Magyar Állammal szemben kell megindítaniuk a vélelem megdöntésére irányuló eljárást, amely előnyös a fogyasztók széles tömege számára.

A Törvény mindazonáltal semmilyen tekintetben nem korlátozza a fogyasztók korábbi igényérvényesítési lehetőségeit. A bíróságok csak egyedi ügyekben biztosíthatják a fogyasztóvédelmi jogszabályok érvényesülését, társadalmi szintű problémák esetén az államnak kell előlépnie, és fogyasztóvédelmi szerepéből adódóan megoldást nyújtania akár jogalkotás útján is. **Mindez levezethető az Alaptörvény M) cikkéből is, amely szerint Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.**

Ha a bíróság a perekben valamely kikötést tisztességesnek talál, az nem zárja el a fogyasztót attól, hogy egyedi perben - akár a perben már értékelt elvek sérelme alapján is - kérje az adott kikötés tisztességtelenségének megállapítását. Az adott egyedi ügy összes körülményei és az ebben a körben értékelhető bizonyítékok (pl. a szerződés előkészítése során született, esetleges téves banki tájékoztatást igazoló iratok, tanúvallomások) ugyanis alkalmasak lehetnek annak igazolására, hogy adott szerződésben, a szerződéskötés összes körülményére tekintettel a pénzügyi intézmény tisztességtelenül alkalmazta a kikötést. Ez a Kúria 2/2014. PJE határozatának 1. pontjából is következik.

A Törvény nem írja felül, nem helyezi hatályon kívül a magyar jog egyetlen más szabályát sem. A Törvény alapján a perekben meghozandó ítélet – mivel itt csak a Törvény 4. § (1) bekezdésben foglalt elvek szerinti vizsgálatra kerülhet sor – kizárólag ezen elvek tekintetében

jelent majd *res iudicata* következményt. Azok a fogyasztók, akik olyan pénzügyi intézményekkel állnak jogviszonyban, amelyek ok-listái a Törvény szerinti perekben tisztességesnek bizonyulnak, továbbra sincsenek elzárva attól, hogy annak megállapítását kérik, hogy ezek a szerződéses kikötések az ő esetükben a szerződésükkel és szerződéskötésükkel összefüggő egyedi körülményekre figyelemmel mégis tisztességtelenek voltak. Emellett az erre jogosultak abban sincsenek korlátozva, hogy a pénzügyi intézmények általános szerződési feltételei tisztességtelenségének megállapítása iránt közérdekű keresetet indítsanak.

A pénzügyi intézmény emellett semmilyen hátrányt nem szenved azért, hogy a tisztességtelenséggel szembeni bizonyításra alkalmatlan egyedi körülményekre a jelen perben nem tud hivatkozni. Az egyedi körülmények relevanciája éppen fordított: a szerződéskötés egyedi körülményeinek vizsgálata abban az esetben lehet szükséges, ha a vitatott szerződéses kikötés a hét elvnek ugyan megfelel, de a fogyasztó bizonyítani szeretné, hogy ennek ellenére az ő szerződéskötésének egyedi körülményei olyanok voltak, hogy azokra tekintettel (pl. a bank képviselőjének félrevezető tájékoztatása, stb.) az adott kikötés mégis tisztességtelennek tekinthető. Ilyen körülmények vizsgálatára természetesen csak a fogyasztó által indított egyedi perben kerülhet sor.

7. A hatalommegosztás elvének és a bírói függetlenségnek a sérelme

Az Alkotmánybíróságnak a tárgykörben korábban megküldött jogi véleményeimben már részletesebben is kifejtettem, ezért itt most csak röviden utalok arra, hogy vannak olyan helyzetek, amikor a jogalkotás hiánya okoz alaptörvény-ellenes helyzetet. Erre kifejezetten utal a 8/2014. (III. 20.) AB határozat [73] pontja, amely kiemeli, hogy sajátos problémát vet fel az a helyzet, amikor egy jogszabály hiánya okoz sérelmet.

Megítélésem szerint a Kúria 2/2014. PJE határozatát követően az idézett volna elő alaptörvény-ellenes helyzetet, ha a jogalkotó nem lép és a jogegységi határozatot nem kíséri jogalkotás.

8. A tisztességes eljáráshoz való jog

A beadvány újabb csúsztatása, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét látja abban, hogy a bíró csak egyetlen tárgyalást tarthat (39. oldal). Ezzel szemben a Törvény 10. § (4) bekezdése arról rendelkezik, hogy a tárgyalást milyen feltételek mellett lehet elhalasztani.

A beadvány szerint súlyos alkotmányossági aggályokat vet fel a bizonyítási teher megfordítása is. A bizonyítási teher megfordítása azonban a tisztességtelen általános szerződési feltételekre vonatkozó szabályozás körében teljesen megszokott. A bizonyítási teher megfordításáról rendelkezik a 93/13-as irányelv 3. cikk (2) bekezdése, valamint az új

Ptk. 6:77. § (2) bekezdése is. Ez utóbbi szerint az általános szerződési feltételt alkalmazó felet terheli annak bizonyítása, hogy a szerződési feltételt a felek egyedileg megtárgyalták. Ugyanezt mondta ki a régi Ptk. 205/A. § (2) bekezdése is.

Ugyancsak súlyos szakmai tévedés, hogy a bizonyítási teher megfordítása kapcsán a Bankszövetség a 93/13-as irányelvben foglaltakra hivatkozik. Az irányelv mellékletének 1. q) pontja szerint ugyanis tisztességtelen az a szerződéses kikötés, amely a bizonyítási terhet a fogyasztóra hárítja. Ennek azonban kizárólag a fogyasztó és az általános szerződési feltétel alkalmazója között létrejött szerződés megítélése szempontjából van jelentősége. Semmilyen jogi alapja nincs annak, hogy a Bankszövetség erre az irányelvi rendelkezésre az állammal szembeni perben hivatkozik.

9. A fegyveregyenlőség elvének betartása

A beadvány az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság) tárgykörre vonatkozó gyakorlatát igen **röviden és általánosan** – az Alkotmánybíróság gyakorlatán keresztül ismertetve – **érinti**, ezért ebben a tekintetben sem nyújt megfelelően árnyalt képet.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikkének 1. pontjában rendelkezik a tisztességes eljárás követelményéről. A tisztességes eljárás elvének lényege az **igazságszolgáltatás megfelelő működése, a hatékony jogérvényesítés lehetősége minden fél részére.** Fontos kiemelni, hogy a Bíróság a büntető ügyekben ennek az elvnek sokkal nagyobb súlyt tulajdonít, mint polgári ügyekben, de a tisztességes eljárás mindkét esetben magában foglalja – több más rész kérdés mellett - a fegyveregyenlőség elvét is.

Az Egyezmény 6. cikkének 1. pontja ugyan erről nem rendelkezik, **a Bíróság gyakorlata azonban töretlen abban a tekintetben, hogy a polgári perek tisztességes fogalmába beletartozik az is, hogy az eljáró hatóságok erőegyensúlyt tartsanak fenn,** vagyis hasonlóan a büntető ügyekhez, **egyik fél se kerülhessen indokolatlanul hátrányos helyzetbe a másikhoz képest.**

A Bankszövetség beadványa viszont az Egyezmény és annak joggyakorlata tekintetében meglehetősen általános megállapításokat fogalmaz meg. Megjegyzi, hogy a fegyveregyenlőség elve polgári ügyekben a felek egyenlő esélyét jelenti arra, hogy tény- és jogkérdésekben véleményt formáljanak és állást foglaljanak. Ez a követelmény valójában a fegyveregyenlőség fent említett elvének egyik eleme.

A beadvány második, a tárgykörben tett megállapítása szerint a Bíróság értelmezésében a fegyveregyenlőség „**tisztességes egyensúlyt kíván meg, amely szerint mindegyik félnek megfelelő lehetőséget kell kapnia arra, hogy ügyében olyan feltételek közt járjanak el, amelyek nem hozzák őt az ellenfelével hátrányos helyzetbe.**” E helyen utal a beadvány arra,

hogyan az Alkotmánybíróság 166/2011. (XII. 20.) AB határozatában hivatkozott egy strasbourgi ítéletre (*Coeme és mások kontra Belgium*), amely hangsúlyozta, hogy a fegyveregyenlőség elve az eljárás lefolytatására vonatkozó elvárások betartását követeli meg avégett, hogy biztosítsa az eljárás méltányosságát. **Fontos megjegyezni, hogy szemben a jelen ügygel, amely polgári jogi vonatkozású, az AB határozatban említett ítélet egy büntető ügyben született, így abból meghatározó következtetéseket a jelen ügyre vonatkozóan levonni nem lehet.**

Megállapítható tehát, hogy a beadványnak az Egyezményel és annak joggyakorlatával kapcsolatban tett megállapításai rövidek és rendkívül általánosak. Kiemelendő, hogy a beadványban tett hivatkozások mindegyike büntető ügyben született strasbourgi döntésre utal, a Bíróság a büntető ügyekben pedig ennek az elvnek sokkal nagyobb súlyt tulajdonít, mint polgári ügyekben.

A perek kimenetelét befolyásoló jogalkotással kapcsolatban a Bíróság – az eddig felmerült esetek alapján – akkor állapítja meg a 6. cikk sérelmét, ha a jogalkotó célja kifejezetten azon jogvita eldöntésének számára kedvező irányba befolyásolása, amelyben félként érintett, vagy az ilyen eljárás megindításának megakadályozása, vagy a jogerős bírósági ítélet joghatásainak elkerülése. **A Bíróság azonban nem állapítja meg a fegyveregyenlőség sérelmét, ha az állam egy joghézag kiküszöbölése, vagy egy diszkriminatív jogszabályi rendelkezés hatályon kívül helyezése érdekében, nyomós közérdekből és az érintettek számára előre látható módon hoz új jogszabályt, amely – bár nem ez az elsődleges célja – egyúttal a folyamatban lévő perek megítélésére is kihat** (vö. *OGIS-Institut Stanislas, OGEC St. Pie X et Blanche de Castille and Others v. France* judgment of 27 May 2004, nos. 42219/98 and 54563/00).

A strasbourgi Bíróság esetjogában kimondta továbbá, hogy egy eljárás tisztességes volta csak **az eljárás egészének ismeretében ítéltető meg kielégítő módon** (*Ankerl v. Svájc* 38. pont, *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Olaszország* (GC) 197. pont). Az Egyezmény az államok részére mérlegelési lehetőséget nyújt arra, hogy peres eljárásaikat maguk alakítsák ki. A tagországok eljárási megoldásai értelemszerűen egymástól lényegesen különbözhetnek, így **csak az eset összes konkrét körülményének ismeretében képes a Bíróság dönteni a tisztességes eljárás elvének megfelelő érvényesüléséről**. Addig tehát, amíg a kifogásolt ügy nem fut végig az összes hazai jogorvoslati fórumon, ahol mód van az esetleges hibák orvoslására, addig nem lehet az abban követett eljárásról kimondani, hogy nem felel meg a 6. cikkben megfogalmazott tisztességes eljárás alapelvének (*Helle v. Finnország* 54. pont, *Schuler-Zraggen v. Svájc* 52. pont).

A fentiek fényében a sérelmezett törvényi rendelkezések – önmagukban – nem jelentik az Egyezmény 6. cikkének megsértését, a fegyveregyenlőség sérelméről pedig nem beszélhetünk.

A devizahiteles eljárásokban a törvényi szabályozás egyik perbeli oldalt sem hozza előnyösebb helyzetbe a másikhoz képest, a felek perbeli egyenlősége nem sérül. Az **eljárási határidők és a bizonyítási szabályok alapvetően arra vannak tekintettel, hogy az ÁSZF rendelkezéseinek absztrakt vizsgálatát kell megtenni ezekben a perekben a Kúria anyagi jogi kritériumai szerint, arról, hogy mennyiben voltak alkalmasak a kúriai határozat kritériumait teljesíteni.** Ez a speciális eljárási szabályozás, ami a speciális perbeli tárgykörre van tekintettel, ugyanakkor nem jár azzal, hogy az ÁSZF perbeli vizsgálata után, ha ebben a perben jogszerűnek találja a bíróság, a tisztességtelenség megítélése további bírósági eljárásnak ne lehetne tárgya, amikor például a szerződéskötés körülményeit és az egyedi ügylet vagy a szerződő felek egyedi jellemzőit a szokásos eljárási rendben vizsgálhatja a bíróság.

10. Közjogi érvénytelenség

A Törvény esetében kizárólag akkor merülhetne fel az uniós jogba ütközés és ennek eredőjeként az alaptörvény-ellenesség, ha egyértelmű volna valamely uniós jogi aktus vagy az azt értelmező ítélkezési gyakorlat alapján, hogy pontosan mi a tagállamok uniós jogból eredő kötelezettsége a jogszabály-tervezeteknek az Európai Központi Bank (a továbbiakban: EKB) felé történő bejelentése, illetve ennek elmaradása esetleges következményei tekintetében. Továbbá, az EU jogba ütközés állítása és ennek vizsgálata önmagában nem minősül alkotmányossági kérdésnek, azaz egy hazai szabály EU jogba ütközése önmagában nem jelent alkotmányellenséget: az Alaptörvény alapján a magyar jogrendszer része az EU jognak az alkotmányos hatásköri szereltekben és a hazai jog és az EU jog ütközése az EU jogrend eljárására és jogkövetkezményeire tartozó kérdés.

Álláspontom szerint jelen esetben az EUMSZ vonatkozó rendelkezéseinek illetve a 98/415/EK határozat vonatkozó rendelkezéseinek értelmezése nélkül az Alkotmánybíróság nem tudja megállapítani az uniós jogba ütközést és ennek hiányában az Alaptörvény-ellenességet sem. Jóllehet uniós jogi szempontból semmi sem zárja ki, hogy az Alkotmánybíróság értelmezzen valamely uniós jogi aktust, érdemes azonban emlékeztetni arra, hogy még ha az Európai Unió Bíróságának klasszikus értelemben véve nincs is értelmezési monopóliuma az uniós jogi aktusok értelmezését illetően, de a végső szó valamely uniós jogi norma tartalmának megállapításánál végső soron a Bíróságot illeti meg és ennek megfelelően az Alkotmánybíróság kerülte is az európai uniós jogi normák értelmezését.⁷

⁷ 143/2010. (VII. 14.) AB határozat

„Jóllehet az LSztv.-re hivatkozik, az indítvány részben olyan kérdéseket vet fel, amelyek valójában a mögöttes álló Lisszaboni Szerződés egyes rendelkezései tartalmának értelmezéséhez kapcsolódnak. Az Európai Unió alapító és módosító szerződéseinek, valamint az ezek alapján megalkotott ún. másodlagos, vagy levezetett jognak, a rendeleteknek, az irányelveknek és az egyéb európai jogi normáknak a hiteles értelmezése azonban az Európai Unió Bíróságának hatáskörébe tartozik. Nincs akadálya ugyanakkor annak, hogy az Alkotmánybíróság

Az Európai Bíróság azonban eddig nem döntötte el sem az Irányelv 8a. cikke által előírt bejelentési kötelezettség teljesítése, sem az Európai Központi Bankkal történő konzultáció elmaradásának jogkövetkezményét. A keresetek igyekeznek ezeket az előzetes műszaki bejelentési eljárással rokonítani, azonban az utóbbi egy nagyon sajátos előzetes tájékoztatási rezsím önálló eljárási szabályokkal, standstill hatással (elfogadási moratóriummal) és határidőkkel, melyeknek a kikényszeríthetősége érdekében kapcsolt az Európai Bíróság éppen ezeknek ez eljárási szabályoknak a súlyos megszegése esetére szankciós jogkövetkezményt.

A műszaki notifikációs eljárást szabályozó 98/34/EK irányelv eljárásjogi természetű, magánszemélyek vonatkozásában nem keletkeztet jogokat és kötelezettségeket, hanem csak a bejelentő tagállam és más tagállamok illetve a Bizottság relációjában szabályoz. Az Európai Bíróság az irányelv bejelentési eljárásra vonatkozó rendelkezéseiről megállapította, hogy azok feltétlenek és kellően pontosak ahhoz, hogy annak tartalmára magánszemélyek a nemzeti bíróságok előtt zajló eljárásaikban hivatkozhatnak.⁸ A Bíróság ezen túlmenően azt is megállapította, hogy arra is van lehetőség, hogy magánszemélyek egymás közötti jogviszonyukban az irányelvre hivatkozzanak.⁹ Figyelemreméltó azonban, hogy a Bíróság nem szólt kifejezetten a közvetlen hatályról és úgy tűnik a „jelentős eljárásjogi hiány” az, amelyre hivatkozással a Bíróság elismerte a be nem jelentett műszaki szabály magánszemélyekkel szembeni alkalmazhatatlanságát.¹⁰ Ebből adódóan az irányelv sajátos természetéből eredően és eltérően a többi irányelvtől ebből az ominózus eljárási hibából kifolyólag alkalmas arra, hogy horizontális viszonylatban közvetlen hatállyal rendelkezzen.

Láthatóak különbségek az előzetes műszaki bejelentési eljáráshoz képest: a kötött eljárásrend és főleg a kötelező várakozási időszak explicit hiánya az utóbbiak esetében, mert az alkalmazhatatlanság, mint jogkövetkezmény ezek súlyos megsértésének eredője. Fontos kiemelni, hogy az EKB véleményének nincs kötőereje, tehát a nemzeti jogalkotónak nincs számon kérhető jogi kötelezettsége az EKB instrukcióinak követésére. Ha a 98/34/EK irányelv szerinti előzetes műszaki bejelentési eljárásban valamely tagállam részletes véleményt kap, azon túl, hogy a 98/415/EK határozattal ellentétben ennek az a joghatása, hogy a véleményezési időszak meghosszabbodik, még az is fontos különbség, hogy a bejelentő tagállamot bizonyos értelemben köti a kapott észrevétel. A műszaki bejelentési eljárásban ugyanis az érintett tagállamnak be kell jelentenie a Bizottságnak, hogy milyen intézkedést javasol tenni az ilyen részletes véleményekkel kapcsolatban. A Bizottság erre észrevételt tesz. Tekintettel a szolgáltatásokra vonatkozó szabályokra, az érintett tagállamnak

az Európai Unió alapító és módosító szerződéseinek és így a jelen esetben a Lisszaboni Szerződésnek az előtte fekvő ügyel összefüggő konkrét normáira hivatkozzon, anélkül, hogy azok önálló értelmezését adná, vagy azt igényelné. Így eddigi gyakorlatának is megfelelően az alábbiakban idézi az európai jog releváns normáit, és ezt teszi az Európai Unió jelenlegi intézményeiről, a lisszaboni reformról közismertnek tekinthető, önálló értelmezésre nem szoruló alapvető tények vonatkozásában is.”

⁸ A C-194/94. számú CIA ügyben hozott ítélet [EBHT 1996., 2201], 44. pont.

⁹ A C-443/98. számú Unilever ügyben hozott ítélet [EBHT 2000., I-7535] 48-49.

¹⁰ A C-194/94. számú CIA ügyben hozott ítélet [EBHT 1996., 2201], 48. pont.

adott esetben meg kell jelölnie annak okát, hogy miért nem lehet figyelembe venni a részletes véleményt.

Az előzetes műszaki notifikációt leszámítva (amely azonban természetében idegen) az Összefoglaló nem tud bemutatni egy olyan uniós norma alapján kötelező speciális notifikációs eljárást sem, ahol a bejelentés előzetes volna, meghatározott eljárásrend szerint történne, amely az értesítést követően a felek további érintkezését és a bejelentési folyamat lezárását is szabályozná, meghatározva a kihirdethetőség időpontját, és amiben szigorú jogkövetkezmények lennének.

Mindezek alapján ilyen szigorú jogkövetkezmény csak explicit és általánosító európai bírósági megerősítés alapján (de ilyen nem ismert), vagy magában a bejelentést előíró EU szabályozásban kifejezetten rögzítve rendelhető valamely tagállami bejelentési mulasztáshoz. Ugyanis a jogkövetkezmény adott esetben az egyéb előírásoknak megfelelően elfogadott nemzeti jogi rendelkezések alkalmazhatóságát kérdőjelezné meg. Ilyen fokú beavatkozás a tagállami jogrendszerekbe kifejezett elvi alapot és egyértelmű tartalmú EU szabályozást igényel. Ennek hiányában valódi párhuzam a 98/34/EK irányelv helyett inkább más, ilyen jogkövetkezményt nem, csak a bejelentés szükségességét kimondó irányelvekkel állítható.

Az Európai Központi Bank számára a Törvény tervezete bejelentésre került a 98/415/EK tanácsi határozatnak megfelelően. Sem a 98/415 határozat, sem az uniós jog más rendelkezése vagy az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata nem állapít meg jogkövetkezményt arra az esetre, ha a konzultáció tekintetében valamilyen hiányosság merülne fel (azaz még a konzultáció teljes elmaradása esetére sem), vagy arra az esetre, ha az adott tagállam úgy fogadná el az EKB-nek korábban bejelentett jogszabályt, hogy az nem tükrözi mindenben az EKB állásfoglalását. Maga a 98/415 határozat úgy rendelkezik, hogy a tagállamok kötelezettsége, hogy figyelembe vegyék az EKB állásfoglalását, ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy az állásfoglalást mindenben követni kötelesek.

A műszaki notifikációs eljárástól eltérően - ahol az Európai Bíróság megállapította, hogy a notifikációs eljárás megsértésével elfogadott tagállami jogszabályt a tagállam nem érvényesítheti magánszemélyekkel szemben - a 98/425 határozat szerint konzultációs eljárásra vonatkozóan az Európai Bíróság nem állapított meg ilyen szankciót, és a két eljárás összevetése alapján ez nem is várható. A műszaki notifikációs eljárás tekintetében a 98/34/EK irányelv elfogadási moratóriumot állapít meg, azaz a tagállam a jogszabályt addig nem fogadhatja el, amíg az eljárás le nem zajlott, ennek megsértését tekintette az Európai Bíróság olyan súlyú eljárási jogsértésnek, amely megalapozza a magánszemélyekkel szembeni alkalmazhatóság kizárását. Az EKB-vel történő konzultációra vonatkozó szabályozás nem határoz meg ilyen szigorú követelményeket, így az esetleges hiányosságok jogkövetkezményei sem lehetnek ilyen szigorúak.

Érdemes kihangsúlyozni, hogy az EKB tájékoztatója nem tekinthető perdöntőnek a hiányzó jogkövetkezmények megállapítása tekintetében, lényegében maga is jelzi, hogy ebben a kérdésben a Bíróságnak kell végső soron állást foglalnia. Elemzését az EKB is kizárólag a 98/34/EK irányelv szerinti bejelentési eljárással fennálló esetleges párhuzamra igyekszik alapítani. Az EKB tájékoztatójában foglaltak a határozat közvetlen hatályát és nemzeti bíróság előtt való hivatkozhatóságát az irányelvek közvetlen hatályának megállapításánál vizsgált egyértelműsége és feltétlenségére alapítja. Azonban a 98/34/EK irányelv eljárásjogi természetű: magánszemélyek vonatkozásában nem keletkeztet jogokat és kötelezettségeket, hanem csak a bejelentő tagállam és más tagállamok illetve a Bizottság relációjában szabályoz.

Az Európai Bíróság az irányelv bejelentési eljárásra vonatkozó rendelkezéseiről viszont azt megállapította, hogy azok feltételnek és kellően pontosak ahhoz, hogy annak tartalmára magánszemélyek a nemzeti bíróságok előtt zajló eljárásaikban hivatkozhatnak.¹¹ A Bíróság ezen túlmenően azt is megállapította, hogy arra is van lehetőség, hogy magánszemélyek egymás közötti jogviszonyukban az irányelvre hivatkozzanak.¹² Figyelemreméltó azonban, hogy a Bíróság nem szólt kifejezetten a közvetlen hatályról és úgy tűnik a „jelentős eljárásjogi hiány” az, amelyre hivatkozással a Bíróság elismerte a be nem jelentett műszaki szabály magánszemélyekkel szembeni alkalmazhatatlanságát.¹³

Van tehát egy fontos különbség a 98/34/EK irányelv és más irányelvek közvetlen hatálya között és ennyiben nem is releváns a határozat rendelkezéseinek egyértelmű és feltétlen volta. Ez az irányelv nem keletkeztet sem jogokat, sem pedig kötelezettségeket a magánszemélyekre nézve.¹⁴ Az ítélet a jogszabály alkalmazhatatlanságát jelöli meg az irányelv közvetlen hatályából eredő következményként a bejelentés elmulasztása esetére. Mivel alapvetően magánszemélyek magánjogi jogviszonyában munkálta ki a Bíróság az alkalmazhatatlanságot, így érthető, hogy alapvetően ez egy védelmi jellegű jogosultság. Magánszemélyek egymás közötti jogviszonyában „támadásra” alapvetően nem, kizárólag a be nem jelentett szabályból eredő káros hatások elhárítása érdekében lehet rá hivatkozni, még ha ebből adott esetben ered is másvalakire nézve hátrányos jogkövetkezmény. A Bíróság ítélkezési gyakorlatából egyértelműen következik, hogy ha egy műszaki tartalmú tervezetet nem közölnek a Bizottsággal az irányelvnek megfelelően, akkor annak alkalmazását a nemzeti bíróságnak meg kell tagadnia. Egyetért ugyanakkor Jacobs főtanácsnokkal abban, hogy az „ilyen

¹¹ A C-194/94. számú CIA ügyben hozott ítélet [EBHT 1996., 2201], 44. pont.

¹² A C-443/98. számú Unilever ügyben hozott ítélet [EBHT 2000., I-7535] 48-49.

¹³ A C-194/94. számú CIA ügyben hozott ítélet [EBHT 1996., 2201], 48. pont.

¹⁴ „Whilst it is true, as observed by the Italian and Danish Governments, that a directive cannot of itself impose obligations on an individual and cannot therefore be relied on as such against an individual (see Case C-91/92 Faccini Dori [1994] ECR I-3325, paragraph 20), that case-law does not apply where non-compliance with Article 8 or Article 9 of Directive 83/189, which constitutes a substantial procedural defect, renders a technical regulation adopted in breach of either of those articles inapplicable. In such circumstances, and unlike the case of non-transposition of directives with which the case-law cited by those two Governments is concerned, Directive 83/189 does not in any way define the substantive scope of the legal rule on the basis of which the national court must decide the case before it. It creates neither rights nor obligations for individuals.” A C-443/98. számú Unilever-ügyben hozott ítélet [EBHT 2000., 7535], 50-51. pont.

rendelkezések alkalmazásának megtagadására vonatkozó kötelezettségnek azonban bizonyos határainak kell lennie."¹⁵ Eddig a Bíróság nem foglalt egyértelműen állást abban a kérdésben, hogy az előzetes műszaki bejelentés elmaradása, mint súlyos eljárási hiba elegendő-e ahhoz, hogy olyan tagállami rendelkezések is alkalmazhatatlanok legyenek, amelyek esetében nem mutatható ki a tagállamok közötti árukereskedelemre gyakorolt negatív hatás.

Ezen a ponton jut ismételtén fokozott jelentőséghez az, hogy a 98/34/EK irányelv - ellentétben a 98/415/EK határozattal - nagyon kötött eljárásrendet tartalmaz, amelynek vonatkozásában van létjogosultsága „jelentős eljárásjogi hiányról” beszélni és erre jogkövetkezményeket alapítani. Ez a 98/415/EK határozat tekintetében nem teljesül maradéktalanul, így a közvetlen hatály (mivel a 98/415/EK határozat deklaráltan nem horizontális viszonylatban szabályoz, hanem EKB-tagállam viszonylatban határoz meg eljárási szabályokat) feltételei nem teljesülnek. A 98/34/EK eljárásban kifejezetten kerülnek bevonásra a véleményezési folyamatba a gazdasági szereplők, a tervezetek online formában megismerhetők, magánszemélyek az egyes jogszabályok vonatkozásában ellenőrizni tudják, hogy valóban megtörtént-e tervezeti szakban a műszaki bejelentés, míg ez a 98/415/EK határozat vonatkozásában nem feltétlenül teljesül.

11. A 93/13-as irányelv hatályáról

A Törvényben foglalt szabályozás nincs ellentmondásban a 93/13-as irányelv 1. cikkének (2) bekezdésével. E rendelkezés nem zárja ki, hogy tisztességtelennek legyen tekinthető olyan szerződési feltétel, amely jogszabályi rendelkezéseket tükröz, tekintettel arra, hogy e rendelkezés nem az ilyen feltételek tisztességtelenségéről rendelkezik, hanem a 93/13-as irányelv hatályáról, oly módon, hogy az ilyen szerződési feltételeket kivonja a 93/13-as irányelv hatálya alól. Következésképpen az ilyen rendelkezésekre az Irányelv eleve nem alkalmazható, így azok tekintetében a 93/13-as irányelv megsértése sem vethető fel.

Annak azonban az uniós jog természetéből adódóan nincs akadálya, hogy a nemzeti jog alapján olyan jogviszonyokra (esetünkben olyan szerződési feltételekre) is alkalmazandó legyen az uniós jog által más jogviszonyokra (más szerződési feltételekre) meghatározott mérce, amelyekre egyébként az uniós szabályozás nem terjed ki. Abban az esetben tehát, ha a Törvény alapján olyan szerződési feltételek vizsgálatára kerülne sor, amelyek jogszabályon alapulnak, a 93/13-as irányelv nem alkalmazandó, ugyanakkor a tisztességtelenség vizsgálata nem kizárt. A bankszövetségi álláspont sem tud felhozni semmit annak alátámasztására, hogy a kógens jogszabályi előírásokkal azonos módon kell megítélni a jogszabály megengedő szabályát is, és azt sem igazolja, hogy a diszpozitív rendelkezés szerződésben való figyelembe vétele kizárná a tisztességtelenség megállapítását. Ez az álláspont sem az EU jog, sem a magyar jog alapján nem tartható.

¹⁵ Jacobs főtanácsnok indítványa a C-267/03. számú Lindberg ügyben 90. pont.

A Kúria jogértelmezése a tisztességtelenség mércéjét alkalmazni rendelte valamennyi egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési feltételre. A Törvény alapján vizsgálható szerződési feltételek tekintetében önmagában a tisztességtelenség hiányát nem alapozza meg, ha azok megfeleltek a mindenkor hatályos – nem kényszerítő, nem kógens - jogszabályi rendelkezéseknek. A Törvény által a Kúria jogegységi határozatából átemelt elvek alapján a fogyasztónak megfelelően fel kellett tudnia mérni az általa vállalt kötelezettségeket, így az ún. ok-listában megjelölt és a szerződéskötést követően bekövetkező körülményváltozásból eredő többletkötelezettsége keletkezésének indokait, kötelezettségei változásának mechanizmusát és annak lehetséges mértékét. A Kúria által kimondott elvek, amelyek a Törvényben szerepelnek, a bírói jogalkalmazásra hagyján annak megítélését, hogy a vizsgált általános szerződési feltételek - az irányadó jogi normák alapján értékelve – miként ítélandók meg. Ebben a bírói megítélésben az EU joggal ellentétes eredményt vagy az irányelvvel ellentétes alkalmazandó normát a Törvény nem határoz meg, valamit nem határoz meg a Törvény az anyagi jogi kérdéseket sem, ezeket is a bíróság ítélete dönti el.

A Kúria jogértelmezése alapján a jogszabályoknak megfelelő szerződési feltételek tekintetében is alappal merül fel a szerződési feltétel tisztességtelen volta. A Kúria e jogértelmezést elsősorban a *Kásler-ügyben* hozott ítéletéből vezette le, amely meghatározta a tisztességtelenség vizsgálata szempontjából az átláthatóság és érthetőség mércéjét. A Kúria jogegységi határozata és az az alapján elfogadott Törvény megfelel az Európai Bíróság által e tekintetben meghatározott mércének, így a Törvény rendelkezéseinek az Irányelvvel való összeegyeztethetlensége e tekintetben sem vethető fel. Mindezt a Kúria a vonatkozó jogegységi határozata indokolásban is leírja.

A bankszövetségi álláspont kapcsán jelzem, hogy 2006. március 1. nem érdemi cezúra, terminológia tekintetében van ugyan különbség, de a Bankszövetség anélkül hivatkozik hátrányra, hogy a „szigorítás” valódi, hátrányos jogkövetkezményeit, a kétféle jogkövetkezmény tekintetében a pénzügyi intézetek vonatkozásában fennálló különbségeket dogmatikai és gyakorlati szempontból hitelt érdemlően bizonyítani tudta volna.

Az esetleges hátrányos jogkövetkezmény illetve egyáltalában a tisztességtelen feltétel semmisség minősítése valójában a 93/13-as irányelv megfelelő értelmezésének és alkalmazásának következménye és az Állam a jelen helyzetben az uniós jog megfelelő értelmezése és alkalmazása érdekében nem tehet mást, minthogy erre az időszakra is a semmisség jogkövetkezményét kapcsolja a tisztességtelenséghez, máskülönben az uniós jogból eredő kötelezettségeinek megsértését kockáztatná.

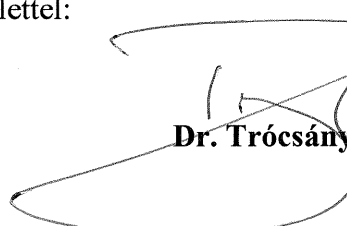
Az irányelv-konform értelmezést támogathatja az, hogy valódi érdemi különbség a tisztességtelenség megtámadhatósági vagy semmisségi jogkövetkezménye (érvénytelenség) között nincs, az gyakorlatilag ugyanarra az eredményre vezet és a megtámadhatóság módja tekintetében sincs gyakorlati szempontból érdemi különbség. Tisztán terminológiai az eltérés:

ha tartalmában a Ptk. rendelkezései nem zárják ki az irányelvvel összhangban álló értelmezést, ez nem tesz valamely értelmezést *contra legem* értelmezéssé. Ez az, amit lényegében a 3/2011. (XII. 12.) PK vélemény is állít.

Végül jelzem, hogy a 93/13-as irányelv tisztességtelenség jogkövetkezményeit megállapító rendelkezései kellően feltétel nélküliek, megfelelően világosak és pontosak ahhoz, hogy azt a gyakorlatban átültető jogszabály hiányában is alkalmazni lehessen őket. A szabályozás tartalma, az érintettek köre szintén kétség nélkül megállapítható. Még ha lenne is esetlegesen fennálló tagállami mérlegelési mozgáster az sem zárja ki az irányelv közvetlen hatályát, hiszen az irányelv által elérni kívánt cél a preambulum és a rendelkező rész alapján egyértelműen megállapítható orientációt jelent. Az irányelv átültetési határideje Magyarország viszonylatában egyértelműen letelt és az irányelv rendelkezéseiből a fogyasztókra nézve egyértelműen pozitív következmény származna.

Budapest, 2014. október 2.

Tisztelettel:

Dr. Trócsányi László
